

Статья посвящена анализу системы обучения английскому языку на разных этапах — в начальной, основной, старшей и высшей школах, а также определению общих тенденций процесса овладения английским языком в Японии.

Ключевые слова: *организация обучения английскому языку, начальная школа, основная школа, старшая школа, высшие учебные заведения, Япония.*

The article analyzes the system of English education on different stages — in primary, secondary, high schools and universities and defines general trends of English teaching process in Japan.

Key words: *organization of English education, primary school, secondary school, high school, university, Japan.*

УДК 374.7

Ситник О.І.,

*старший викладач кафедри іноземних мов і методик їх навчання
Педагогічного інституту Київського університету
імені Бориса Грінченка*

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ ТЕНДЕНЦІЙ В ОСВІТІ

Стаття присвячена дослідженню тлумачення поняття «тенденція». У статті автор робить спробу виокремити підходи щодо окреслення тенденцій освіти, аналізуючи європейські звіти та доповіді міжнародного і регіонального рівнів, досліджуючи особливості відстеження тенденцій освіти.

Ключові слова: *тенденція, тенденційність, освіта дорослих, тенденції розвитку, тенденції оцінення, встановлення тенденцій, тенденції результату.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Освітні процеси у кожній країні не є відокремленими та ізольованими, а відбуваються у контексті глобалізації, яка являє собою складний процес структурних та функціональних змін, охоплюючи усі сфери життєдіяльності, освіти зокрема, що зумовлено постійним оновленням потреб суспільства, реальними можливостями сучасної особистості та тісним зв'язком освіти з провідними напрямками суспільного розвитку, серед яких еконо-

міка, культура, техніка тощо. Таким чином, з'являється необхідність виокремлення освітніх тенденцій для пошуку відповідей на сучасні запити щодо оптимізації умов задоволення освітніх потреб сучасної особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Згідно з проведеним нами дослідженням питання про виявлення тенденцій в освітній сфері стає дедалі актуальнішим. «Електронний фонд дисертаційних досліджень Національної бібліотеки України імені Володимира Вернадського, в яких окреслюються тенденції розвитку освіти, налічує понад 3000 найменувань, що доводить наявність інтегрованих систем освітньої сфери та тенденційність їх розвитку», — стверджує Н. Терентьева [7]. Деякі українські компаративісти у своїх дисертаційних роботах досліджують та аналізують подібні і відмінні тенденції та риси в освітніх системах різних країн, зокрема: Т. Бондар, А. Глузман, Є. Громов, Т. Десятов, Д. Дзвінчук, А. Кидра, В. Луговий, Т. Капелюшна, С. Корешкова, Г. Побережська, С. Пономаревський, Л. Пуховська, А. Сбруєва, В. Червонецький, А. Чирва та ін. Окресленню тенденцій щодо розвитку освіти дорослих свої дослідження присвятили: Л. Вовк, Н. Дем'яненко, С. Коваленко, О. Огієнко, Л. Сігаєва, О. Сергеева, І. Фольварочний, О. Шапочкіна, Л. Шинкаренко. Але не всі сучасні дослідники надають уваги тлумаченню понять «тенденція / тенденційність». Ми переконані, що обґрунтування тлумачення того чи іншого поняття, яке є ключовим для наукового дослідження, повинно бути не лише обов'язковим, а розглядатися, у нашому випадку, у контексті порівняльної педагогіки, мовою дисертаційного дослідження та англійською мовою, як мовою міжнародного спілкування.

Формування мети статті (постановка завдання). Таким чином, **мета нашої статті** — схарактеризувати підходи до вивчення тенденцій в освіті. Відповідно до визначеної мети нашого дослідження виокремлюємо такі завдання: розглянути тлумачення поняття «тенденція» у загальному значенні та у контексті порівняльної педагогіки; розкрити сутність підходів виокреслення та дослідження тенденцій освіти у європейських документах регіонального та міжнародного значення на прикладі освіти дорослих.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. «Словник термінів з професійної освіти», укладений О. Шапран, засвідчує, що «тенденція» (від латин. *tendentia, tendo* — прагну, прямую) — 1) можливість тих чи інших подій розвиватися у певному напрямку; 2) спрямування в поглядах чи діях, схильності, наміри властиві будь-кому, будь-чому; 3) спрямованість

розвитку будь-якого процесу, явища, поглядів, думок, ідей тощо; 4) упереджена, нав'язувана кому-небудь думка, ідея [6, 243]. Окрім поняття «тенденція», також подано поняття «тенденційність», яке презентується у ідентичному значенні. Відмінності у значенні понять «тенденція» та «тенденційність» виокремлює у своєму дослідженні Н. Терентьєва, наголошуючи, що тенденція визначається як напрямок розвитку будь-чого, а от тенденційність — переважно як упередженість [7].

Пропонуємо розглянути тлумачення поняття «тенденція» у порівняльній педагогіці. Н. Лавриченко відзначає, що тенденція слугує формою вираження закономірностей, які загалом не мають іншої реальності, крім тенденції, крім наближення до чогось у тенденції. Одному й тому ж явищу можуть бути притаманні різні й навіть протилежні тенденції. У подібних між собою системах нерідко спостерігаються споріднені тенденції. Визначення головної, домінуючої тенденції є важливим моментом дослідження будь-якого об'єкта, що перебуває у розвитку. Для визначення загальних тенденцій є важливим об'єктивна зіставність досліджуваних національних систем освіти, їх спорідненість спільною історією, культурою. Одним із способів об'єктивації та верифікації тенденцій тих чи інших педагогічних явищ і процесів є їх спостереження та вивчення в історичній перспективі [1].

О. Локшина охарактеризовує тенденцію як базову категорію порівняльної педагогіки, яка трактується не лише з позиції виявлення прямої руху, а й у контексті сутності якісних змін, що відбуваються під час цього руху у контексті активізації прогностичної функції, що розуміється з позиції надання прогностичних рекомендацій щодо можливості застосування зарубіжного досвіду в національній освіті [2].

Г. Поберезська наголошує, що тенденції мають проєктивний характер. Вони визначають напрям розвитку освіти не тільки в певний період, але окреслюють подальші перспективи [5, 25].

Знання тенденцій освіти дає основу для її прогнозування і доцільного оновлення, підвищення рівня цілісності, системного управління нею, подолання емпіризму в педагогічній науці і практиці. З'ясування феноменології, генезису, функцій, компонентного складу і структури типології освіти створює необхідну теоретичну базу для встановлення освітніх тенденцій, головних та підпорядкованих, актуальних та потенціальних. Виявлення тенденцій є найважливішим моментом дослідження і глобального моделювання освіти. [3, 163].

З метою детального визначення та з'ясування сутності та тлумачення ключового поняття «тенденція» звертаємося до аналізу англomовних джерел. У ході дослідження нами виявлено дві лексичні одиниці,

а саме: «trend» і «tendency», які, на нашу думку, найбільш ототожнюються з досліджуваним поняттям. Електронний словник «Мультитран» (Multitran) містить такий переклад цих понять: «trend» — загальний напрям, тенденція, мода, стиль, течія, направленість, віяння, нахил, діаграма, закономірність; «tendency» — тенденція, прагнення, схильність, нахил, вподобання, орієнтація, ідея, засіб, тенденційність, ціль, напрям руху [4]. У англійських наукових документах, презентаціях, доповідях та звітах національного, європейського та світового рівнів, що стосуються освіти та науки, для опису тенденцій застосовуються обидві дефініції, але необхідно зазначити, що поняття «trend» є загальноприйнятим у контексті освітнього середовища.

Європейські дослідники вирізняють різні способи відстеження тенденцій, які широко використовуються у сучасних наукових розвідках, залежно від методів дослідження та способів отримання і викладення одержаної інформації.

Пропонуємо розглянути підходи до вивчення тенденцій в освіті дорослих більш детально. Отже, залежно від цілей і розуміння поняття «trend» розрізняють такі підходи, зокрема: тенденції розвитку (trends as development), тенденції оцінення (trends as estimation), тенденції встановлення або отримання / вилучення тенденцій (trend-setting or deriving trend), тенденції результату (trend as issue). Фахівці освітнього простору працюють з різними значеннями терміну «тенденція» і окреслюють різні тенденції освіти, освіти дорослих зокрема [10].

Один із найрозповсюдженіших способів відстеження тенденцій є спосіб тенденції розвитку (trends as development), який ґрунтується на закономірностях розвитку освіти в окремому регіоні чи країні протягом останніх років / десятиліть. Окреслюючи та аналізуючи етапи розвитку галузі, дослідниками виокремлюються тенденції та перспективні напрями наукових розвідок. Цей підхід найчастіше використовується науковцями та є невід'ємним елементом і початковим етапом будь-якого порівняльного дослідження. Виявлення тенденції розвитку освіти ґрунтується на ретельному дослідженні, охоплюючи різні сфери впливу на розвиток освіти, зокрема: формування освітньої політики, наприклад, наповнення європейської та національних нормативно-правових баз документів; показники розвитку суспільства, наприклад, перехід до ринкової економіки; наявність та доступність регіональних та національних статистичних даних з освіти для проведення детального аналізу.

Тенденції оцінення (trends as estimation), окрім виявлення нових напрямів, включають характеристику подальшого розвитку в певній га-

лузі. Такі тенденції функціонують як передбачення перспектив майбутніх наукових розвідок. Виокремлення тенденцій оцінення здійснюється декількома способами. Розглянемо приклади: Марта Феррейра (2008), член Європейської комісії щодо досліджень тенденцій освіти дорослих у Європейському Союзі, під час свого виступу на Міжнародному курсі лекцій наголосила, що Європа стикається з «демографічною бомбою», тобто різким зниженням рівня народжуваності, що посилює старіння населення, створюючи реальну загрозу економічному процвітанню впродовж найближчих 20 років. На основі очікувань таких майбутніх стратегій в освіті дорослих розвиток галузі набуває конкретних змін [10]. Така тенденція носить прогностичний характер, а, отже, презентує тенденцію оцінення теперішнього стану і виявляє проблеми найближчого майбутнього. Проведення таких досліджень дозволяють унеможливити подальший розвиток проблемних ситуацій або звести негативний вплив до мінімальних розмірів.

Ірландське дослідження «Національна доповідь з освіти дорослих в Ірландії» (National Report on Lifelong Learning in Ireland, 2011) формулює майбутні тенденції в країні на основі попередніх розробок [11]. Аналіз наявних статистичних даних в освіті дорослих і безперервній освіті Ірландії слугує основою для тенденційних розробок. Аналіз тенденцій дає оцінку існуючому стану галузі та визначає чіткі напрями майбутнього розвитку.

Підхід встановлення тенденцій (trend-setting) має на меті постановку цілей і завдань для досягнення найближчим часом. Це пошук інновацій та втілення їх у життя, тобто створення нових тенденцій, завдяки детальному вивченню та аналізу нестандартних ідей. Встановлені тенденції відображають бажаний результат майбутнього розвитку і тим самим окреслюють початкові етапи його досягнення. Доречним прикладом підходу встановлення тенденцій слугує дослідження Організації економічної співпраці та розвитку (Organisation for Economic Co-operation and Development), (OECD) «Сприяння навчанню дорослих» (Promoting adults learning, 2005). Основною метою цього звіту є збір ключових принципів роботи систем освіти дорослих у 17 країнах, аналіз методів роботи різних країн задля поліпшення доступу та залучення якомога більше бажаючих до участі в освіті дорослих [10].

Метою визначення тенденцій результату з використанням підходу «trend as issue» є вказати на проблеми, які можливо ідентифікувати. Такі тенденції презентують перспективи на майбутнє. Зазвичай результатом окреслення тенденцій запропонованим способом є розробка критерій, вказівок чи рекомендацій щодо наступних дій.

Більшість досліджень проведена з метою виявлення тенденцій системи освіти, які базуються на заздалегідь оприлюднених дослідженнях та оглядах. Як правило, визначення тенденцій освіти і безперервного навчання відбувається у такому порядку: ідентифікація, збір і аналіз існуючих національних або міжнародних джерел і даних. Загальноприйнятою метою таких досліджень зазвичай є визначення закономірностей щодо доступності, кількості осіб, залучених до навчання, якості освіти та надання порад для вирішення існуючих чи уникнення прогнозованих проблем і окреслення перспектив подальшого розвитку галузі. Як правило, тенденції можна відстежити, але їх важко виміряти і визначити заздалегідь. Проте існує низка підходів, які розглядають нові напрями і закономірності у кожному секторі, зокрема у галузі освіти дорослих та безперервного навчання. Таким чином, велику кількість звітів та доповідей присвячено аналізу тенденцій освіти дорослих та безперервної освіти в окремих установах, освітніх документах, країнах, регіонах або на глобальному рівні. До них належать національні доповіді і звіти з окресленням останніх тенденцій, а також міжнародні дослідження, в яких надається характеристика новим віхам розвитку та прогнозам щодо освіти дорослих і безперервного навчання [10].

Значущими, на нашу думку, є доповіді та звіти міжнародного рівня, основною метою яких є виявлення тенденцій освіти дорослих, зокрема: «Тенденції і проблемні питання освіти дорослих у Європі», («Adult Education Trends and Issues in Europe»), яка проводилась членами Європейської асоціації освіти дорослих (European Association for the Education of Adults) у 2006 році. Експерти з різних європейських країн працювали разом над цим дослідженням. Команда охоплювала Асоціацію німецьких народних університетів (Deutscher Volkshochschulverband) та Європейські науково-дослідні інститути з освіти дорослих (Education Research and Development Institutes) [8]. Ще одним вагомим дослідженням є звіт про міжнародний семінар «Світові тенденції в дослідженнях освіти дорослих» («World Trends in Adult Education Research»), проведений Інститутом ЮНЕСКО з освіти в 1994 році. У документі подано характеристику та проаналізовано науково-дослідні напрями розвитку освіти дорослих та неперервної освіти Європи, Африки, арабських держав, Азії, Північної та Латинської Америки [12].

Слід зауважити, що, окрім міжнародних досліджень, здійснюється аналіз тенденцій освіти дорослих і підвищення кваліфікації працездатного населення в межах конкретного регіону або країни. Багато

країн проводять звіти або аналіз тенденцій освіти за визначений період, про що свідчить низка доповідей з різних установ та країн (наприклад, для Канади: Peters 2004, для Франції: Isambert 2005, для Індії: Dutta 2005, для Німеччини: DIE 2008) [10]. В Ірландії результати роботи та окреслення тенденцій системи освіти дорослих презентовано низкою опублікованих звітів та доповідей. Звітна інформація з освіти дорослих в Ірландії представлена у національних документах та доповідях, зокрема: 1) National Report on Lifelong Learning in Ireland, 2010 — це національна доповідь, складена за результатами роботи дослідницької групи «LLL2010» (Lifelong Learning 2010). Загальні цілі проекту зосереджені на критичній оцінці концепції безперервного навчання на різних рівнях; дослідженню освітньої політики та стратегій розвитку освіти дорослих крізь призму безперервної освіти з метою заохочення до навчання протягом усього життя різних соціальних груп населення [11]. 2) Country Report on Adult Education in Ireland, 2011. У звіті представлено загальну характеристику з освіти дорослих і безперервного навчання у країні, зокрема увагу зосереджено на аналізі нормативно-правової бази документів, ключових поняттях галузі та тенденціях розвитку системи, окреслюючи неформальну та інформальну освіту дорослих [9].

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. У контексті здійснюваного дослідження тенденцій освіти нам імпонує представлене О. Локшиною тлумачення поняття «тенденція» як базової категорії порівняльної педагогіки, яка трактується не лише з позиції виявлення напрямку руху, а й у контексті сутності якісних змін, що відбуваються під час цього руху. Спираючись на результати таких досліджень отримуємо можливість застосування зарубіжного досвіду в національній освіті. Таким чином, проведене нами дослідження дозволяє виокремити чотири підходи до виокремлення тенденцій в освіті дорослих, зокрема тенденції розвитку, тенденції оцінення, тенденції встановлення або отримання / вилучення тенденцій, тенденції результату. Отже, дослідження тенденцій освіти — це перспективний напрям розвитку системи освіти, що зумовлюється вимогами сучасності; дозволяє не тільки узагальнювати та аналізувати стан освіти у конкретний період, а й визначати стратегічні напрями розвитку системи з урахуванням нагальних проблем та майбутніх потреб.

Проведене дослідження не вичерпує зазначеної проблеми. Перспективи подальших розвідок у цьому напрямі охоплюють загальну характеристику системи освіти дорослих у європейських країнах, зокрема Ірландії.

Джерела

1. Лавриченко Н.М. Методологічні аспекти порівняльно-педагогічних досліджень / Н.М. Лавриченко // Шлях освіти: науково-методичний журнал. — К. — 2006. — № 2. — С. 17–23.
2. Локшина О.І. Тенденція як категорія порівняльної педагогіки / О.І. Локшина // Порівняльно-педагогічні студії. — Умань. — 2011. — № 2(8). — С. 5–14.
3. Луговий В.І. Тенденції розвитку педагогічної освіти в Україні: (теоретико-методологічний аспект): дис... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Луговий Володимир Іларіонович; АПН України, Ін-т педагогіки і психології проф. освіти. — К., 1995. — 429 с.
4. Мультитран. Электронные словари [Электронный ресурс] / Англо-русский и русско-английский словарь. — Режим доступа : <<http://www.multitran.ru/c/m.exe?a=1>>. — Загол. з екрану. — Мова рос.
5. Поберезька Г.Г. Тенденції розвитку вищої освіти країн Західної Європи та України : дис... канд. пед. наук : 13.00.01 / Поберезька Ганна Георгіївна; АПН України, Ін-т вищ. освіти. — К., 2005. — 216 с.
6. Словник термінів з професійної освіти / [Шапран О.І. та ін.; заг. ред.. О.І. Шапран]; Держ. вищ. навч. закл. «Переяслав-Хмельницьк. держ. пед. ун-т ім. Григорія Сковороди». — Переяслав-Хмельницький : КСВ, 2013. — 275 с.
7. Терентьева Н.А. До тлумачення понять «тенденція» та «тенденційність» розвитку університетської освіти / Н.А. Терентьева // Пед. освіта: теорія і практика. Педагогіка. Психологія : зб. наук. пр. — 2013. — № 19. — С. 18–21.
8. Adult Education Trends and Issues in Europe [Электронный ресурс] / Restricted tender N0. EAC/43/05 as completed by 11th of August 2006. — Режим доступу : <http://www.ginconet.eu/sites/default/files/library/AE_trends_issues_Europe.pdf>. — Загол. з екрану. — Мова англ.
9. Country Report on Adult Education in Ireland. — Helsinki : EAEA, 2011. — 11 p.
10. Egetenmeyer R. What's New in Europe? Recent Trends in Adult and Continuing Education / Egetenmeyer R., Strauch A. // Report. 31(2). — 2008. — P. 9–17.
11. National Report on Lifelong Learning in Ireland / Dr. Catherine Maunsell, Dr. Paul Downes, & Ms. Valerie McLoughlin / Dublin : St. Patrick's College. — 2010. — 38 p.
12. UNESCO Institute for Education. World Trends in Adult Education Research. Report on the International Seminar on World Trends in Adult Education Research, Montreal, Canada, 06 September 1994. — Hamburg : UNESCO, 1999. — 280 p.

Статья посвящена исследованию значения понятия «тенденция». В статье автор выделяет подходы к определению тенденций образования, анализируя европейские отчеты и доклады международного и региональ-

ного уровней, исследуя особенности отслеживания тенденций образования.

Ключевые слова: тенденция, образование взрослых, тенденции развития, тенденции оценки, установление тенденций, тенденции результата.

The article investigates the essence of the concept "trend". The author highlights approaches to defining trends of education, analyzing European reports and reports of international and regional levels, exploring features of tracking trends in education.

Key words: trend, adult education, trend as development, trend as estimation, trend-setting or deriving trend, trend as issue.

УДК 71(437):811.112.1:811.111:81`246.3

Талалай Ю.О.,

аспірантка Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

ВИВЧЕННЯ ДРУГОЇ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ УЧНЯМИ СТАРШИХ КЛАСІВ У ЧЕСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ В УМОВАХ МУЛЬТИЛІНГВІЗМУ

У статті здійснено аналіз мовної політики в Європейському Союзі, Чеській Республіці; схарактеризовано лінгводидактичні принципи вивчення німецької мови як другої іноземної в умовах мультилінгвізму; висвітлено основні випадки мовної інтерференції.

Ключові слова: мовна політика, лінгводидактичні принципи, друга іноземна мова, мультилінгвізм, мовна інтерференція.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. У XXI столітті вивчення іноземної мови зазнає істотних змін. Багатомовність, на європейському рівні, є однією із вимог, що знаходить своє відображення у необхідності опанування двох іноземних мов поряд з оволодінням рідної мови. Англійська мова набирає свою значимість у якості *лінгва франка*, адже, у більшості країн Європи вже вважається першою іноземною мовою. Німецька та інші іноземні мови отримують абсолют-